

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Tel. (030) 10163
Postgiro 58. Abonnementprijs f 5,50 per jaar. Buitenland f 7,- per jaar, voor
België f 6,-. Losse nummers f 0,25. Verschijnt wekelijks.

SHAKESPEARE'S LEVENSBESCHOUWING

Het zal deze maand 400 jaar geleden zijn dat in Stratford upon-Avon de grote dichter en toneelschrijver William Shakespeare werd geboren. Nog steeds worden zijn stukken gespeeld en zijn gedichten gelezen, in vele landen, in vele vertalingen. Er zijn daarvoor verschillende oorzaken aan te wijzen: in de eerste plaats was hij, voor de tijd waarin hij leefde, een universeel mens, iemand die het leven kende, een minnaar van de natuur, van de muziek en van het spel, zoals er, gelukkig, nog velen onder ons zijn. In de tweede plaats was hij een dichter, die alles wat zich aan hem voordeed scherp observeerde en intens beleefde en aan die belevenissen zijn dichterlijke verbeelding gaf, in een taal die ons nog als muziek in de oren klinkt. Hij had het geluk te leven in een tijd waarin de taal zich sterk ontwikkelde: de Elizabethaan hield van het nieuwe, beeldrijke woord en van het woordenspel. Shakespeare zelf voegde honderden woorden aan de taal toe, waarvan er nog vele in dagelijks gebruik zijn. In de derde plaats — en hiermee kom ik bij mijn onderwerp van deze morgen — had hij een levensbeschouwing die, in vele opzichten, modern kan worden genoemd, een levensbeschouwing waarin het wel en wee van de mens centraal wordt gesteld. Wij kunnen niet zeggen dat Shakespeare een filosoof, een wijsgeer was: kunstenaars zijn over het algemeen geen wijsgeren, al kunnen zij ook zeer wijze dingen zeggen. Zijn wijsgerige ideeën haalde Shakespeare hoofdzakelijk, soms zelfs woordelijk, uit de Franse essayist Michel de Montaigne, wiens essays ook in Engeland grote bekendheid hadden verworven. De ware levenskunst — zegt Montaigne — wordt geïnspireerd door het gezonde verstand en een geest van verdraagzaamheid. Ook Shakespeare liet zich daardoor inspireren, al haalde hij zijn inspiratie ook nog wel uit andere bronnen. In vele opzichten namelijk was hij een echt Elizabethaan, een man die nog veel van het oude, middeleeuwse denken bewaarde naast de nieuwere, humanistische ideeën. Ik zei al dat hij de mens centraal stelde en dat kan ook haast niet anders bij iemand die voor het toneel schreef.

Maar de plaats van de mens is voor hem tussen de engelen en de beesten, zoals die al vele eeuwen door de theologen bepaald was. Aan deze opvatting is het dan ook dat Hamlet dramatisch uiting geeft als hij zijn oude vrienden, nu zijn vijanden, Rosencrantz en Guildenstern ontmoet. „Wat een meesterstuk is de mens!” roept hij uit, „hoe edel van geest, hoe rijk aan vermogens, in vorm en beweging, hoe doelgericht en bewonderenswaardig in handeling, als een engel in begrip, ja, als een god: het sieraad van de wereld, 't volmaakste van alle schepselen...” Maar op deze verheerlijking van de mens laat hij onmiddellijk volgen: „En toch, wat is voor mij deze zuiverste van alle stof? Ik schep geen behagen in de man en ook niet in de vrouw...”, woorden van diepe betekenis, niet alleen verklarend voor Hamlet, maar ook voor Shakespeare zelf. Want hoe goed en hoe mooi hij de mens ook wil zien, hij ziet ook het kwaad in mens en wereld en aanvaardt het omdat — zoals hij in een zijner sonnetten zegt — „het betere door het kwaad nog beter wordt”. Een andere rest van het middeleeuwse denken vinden wij in zijn gevoel voor orde, een orde die, in de eerste plaats, bepaald wordt door de hemellichamen en hun onderlinge relaties en die zich weerkaatst in de maatschappelijke orde, de hiërarchie. Het duidelijkste spreekt hij zich hierover uit in Troilus en Cressida, het niet geheel uit-de-verf-gekomen stuk, waarin zich tegen de achtergrond van de val van Troje een tamelijk ordinaire liefdesgeschiedenis afspeelt. Maar ook Sh's minst-geslaagde stukken bevatten prachtige passages en de claus van Ulysses over „deegree”, d.i. de orde, is er een van. Ik

personalia

WILLEM VAN MAANEN. Geb. te Amsterdam, 22-11-1890. Opleiding H.B.S.B., Staatsexamen, Middelb. Akten Engels A en B. Doctoraal Examen Groningen, Promotie Amsterdam 1927. Loopbaan: leraar V.H.M.O. te Kampen, Rotterdam en Utrecht. Hoogleraar te Amsterdam 1953—1961, thans emeritus.

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 19 april 1964

laat u die in zijn geheel horen, omdat daaruit een der voornaamste elementen van Shakespeare's levensbeschouwing naar voren treedt:

De heemlen zelf, planeten en het centrum
Slaan acht op rang en meerderheid en plaats,
In stand, in loop, verhouding, vorm, getij,
In ambt, gewoonten, al wat orde heet;
En daarom troont die grootste ster, de Zon,
Vol eedle majesteit ver boven d'andren uit
In eigen sfeer; zijn heilverwekkend oog
Herstelt de zieke stand van boze sterren
En vliegt door niets gestuit, gelijk 't bevel
Eens konings, maar goed en kwaad..

O, is de rang geschokt
(die d'ladder is naar elk verheven doel)
Dan faalt elk' onderneming.....
Geweld wordt recht, of, liever, recht en

onrecht
Verliezen met gerechtigheid hun naam.

O, dan wordt alles door geweld beheerst,
Geweld door willekeur, die door begeerte,
En de begeerte (een algemene wolf)
Terzij gestaan door wilkeur en geweld,
Maakt heel de wereld tot zijn will'ge prooi
En vreet in 't eind zichzelf....

Zo dachten Shakespeare en zijn tijdgenoten
over orde, een opvatting die ons, misschien,
wat orthodox aandoet, maar die gehumaniseerd
wordt door de duidelijk uitgesproken
afkeer van geweld.

Shakespeare's dagen liggen tussen twee explosies
van Protestantisme. Ze verliepen, theologisch gezien,
tamelijk rustig: eerst na zijn dood zullen de Puriteinen hun stemmen
weer verheffen, die on-vrolijken, die een paar maal
door Shakespeare op de hak zijn genomen, meestal komisch,
zoals bijvoorbeeld Sir Toby het doet in *Driekoningenavond*,
als hij tegen de dwaze Malvolio zegt: „Denk je soms,
omdat je zo deugdzaam bent, dat er geen koek en bier
meer zal zijn?“, maar soms ook ernstig en bijna tragisch,
zoals in *Leer om Leer*, in de strenge, zich aldoor van-schuld-bewuste Angelo.
Toch is Shakespeare's tijd nog overwegend theocentrisch:
d.w.z. de meeste denkers en niet-denkers, zien God als
heerser over leven en dood.

Shakespeare spreekt zelf enkele malen over „divinity“,
het goddelijk bestier en hoewel hij daaraan geen bepaalde
vormen toekent, noch erover dogmatiseert, ziet hij die „divinity“
toch als een allesbestierende, maar ook een alles-beschermende
macht. Deze opvatting uit zich voornamelijk in zijn Koningsdrama's.
De Koning is de van God gezondene, de gezelfde, beschermd
door zijn „divinity“. Het is de bisschop van Carlisle, in
Richard II, die zich in nobele woorden verzet tegen de
inbreuk op het goddelijk recht van de koning:

Kan ooit een onderdaan zijn koning rechten?
zo vraagt hij en vervolgt:

En wie is hier niet Richards onderdaan?
Geen dief wordt ooit gericht dan dat hij 't hoort,

Al is zijn schuld voor ieder openbaar.
En zal het toonbeeld van Gods majesteit,
Zijn rentmeester, zijn veldheer, afgezant,
Gezelfde, gekroond, gevestigd menig jaar,
Door onderdaan in grove taal worden
Gericht en in zijn afzijn? Dat verhoede God!
Let wel, lezers, het is een bisschop die hier spreekt,
maar niettemin vertolkt hij het algemeen-levende
ontzag voor de koninklijke

Binnenkort verschijnt:

„Essays of a Humanist“

by

Julian Huxley

U kunt dit boek tegen de prijs van f 15,—
bestellen bij het „Humanistisch Verbond“,
Oudegracht 152, Utrecht, giro 30.49.60.

autoriteit en uitverkorenheid.

Ook Hamlet neemt eenmaal het woord „divinity“
in zijn mond. Als hij zijn vertrouwde vriend Horatio
het verhaal doet van zijn ontvoering naar Engeland,
zegt hij:

Ons gebrek aan inzicht komt ons soms te pas,

En dit bewijst dat er een Godheid is
die vorm verleent aan wat wij ruw

ontwerpen.

Maar tegen dezelfde Horatio zegt hij ook dat er
meer dingen zijn tussen hemel en aarde dan waar de
filosofie van weet. En hiermee raken wij aan nog een
ander element in Shakespeare's levensbeschouwing,
het boven-zinnelijke. Ik bedoel hiermee niet dat hij in
het bestaan van geesten en heksen geloofde: dat was
ook weer een tijdsverschijnsel, waarvan zelfs koning
Jacobus niet vrij was. Nee, ik bedoel zijn dichterlijke
verbeelding van het boven-zinnelijke, die misschien het
best tot uiting komt in de figuur van Prospero in zijn
laatste stuk, *De Storm*.

Velen hebben in Prospero een zelfportret van de
oudere Shakespeare willen zien. Ik geloof daar niet zo
zeker in: Shakespeare was te universeel en te weinig van
zichzelf vervuld om zich in een bepaalde persoon te
projecteren. Maar in de toverkunst van Prospero
herkennen wij wel de kunst van de Meester, die twintig
jaar lang mensen van hoge en lage rang, geesten van
hel en hemel, van lucht en aarde, naar zijn dichterlijk
pijpen had laten dansen. „Het feest loopt ten einde“ —
zegt de oude Prospero tegen de jonge Ferdinand, die nog
steeds niet van zijn verbazing is gekomen:

Ik zeide u toch,

De spelers waren geesten; zij zijn thans
Tot lucht teruggevloeid, tot dunne lucht.

En zoals dit vluchtig saamgeknutseld

schouwspel,

Gaan stoere toren, statige paleizen,
Verheven tempels, ja, heel de aardbol zelf,
Met wat zij teelt en tieren laat, verdampen,
En, als van dit verbleekt visioen, zo blijft er
Geen spoor van na. Wij zijn van eender

maaksel

Als dromen zijn en ons geringe leven

Ligt midden in een slaap.

Van dat maaksel, lezers, was ook William Shakespeare
en het is zijn dichterlijke, naar het humanisme neigende
beschouwing van leven en dood, van strijd en verzoening,
die hem, na 400 jaar, nog tot een der onzen maakt.

W. VAN MAANEN

HUMANISTISCHE VORMING OP SCHOOL

In de wet tot regeling van het voortgezet onderwijs is in artikel 47, de mogelijkheid geopend om leerlingen van de openbare scholen vormingsonderwijs te laten volgen, onder leiding van leraren, die door een erkend genootschap op geestelijke grondslag zijn aangewezen.

Uit de oprichting van het Centrum voor Humanistische Vorming blijkt, dat het Humanistisch Verbond voorbereidingen treft, om bij de inwerkingtreding van deze wet, leerlingen van het voortgezet onderwijs in de gelegenheid te stellen humanistisch vormingsonderwijs te ontvangen.

Humanistisch vormingsonderwijs *buiten schoolverband* is al kort na de oprichting van het Humanistisch Verbond aan groepen jonge mensen in de middelbare schoolleeftijd gegeven. Toen bleek, dat bij jongeren op middelbare scholen, uloscholen en technische scholen belangstelling bestond om meer inzicht te verkrijgen in vragen van levensbeschouwelijke aard, werden in verschillende plaatsen cursussen ingericht. Die cursussen hadden veelal het karakter van gespreks-groepen, waarin gediscussieerd werd over de grondslagen van het humanistisch denken. Maar ook werden de grondgedachten van de wereldgodsdiensten of belangrijke gedachten van grote filosofen besproken. De gunstige ervaring met die jongerengroepen is zeker van grote waarde voor de inrichting van het humanistisch vormingsonderwijs in schoolverband.

Ons beperkend tot het vormingsonderwijs bij het voortgezet onderwijs, moet voorop gesteld worden dat de band tussen de school en dit vormingsonderwijs zeer gering is. De verantwoordelijkheid voor de inhoud van de lessen en de aanwijzing van de docenten berust geheel bij het genootschap, dat van de minister het recht heeft verkregen dit vormingsonderwijs te verzorgen. Bovendien is voor het volgen van dit vormingsonderwijs vereist dat de ouders verklaren, dat zij voor hun kinderen gebruik willen maken van die lessen. Wanneer wij nu bedenken dat hierdoor het humanistisch vormingsonderwijs in feite gegeven wordt in opdracht van de ouders, is het zeker nodig, dat het karakter van dat onderwijs duidelijk omlijnd wordt en op een pedagogisch verantwoorde wijze gegeven wordt.

De motivering voor het geven van humanistisch vormingsonderwijs ligt allereerst in het gerechtvaardigde verlangen van de ouders hun kinderen zo goed mogelijk voor te bereiden op hun taak als volwassen mens. In de gezinsopvoeding doen zich al zeer vroeg situaties voor, waarin de vragen van de kinderen meer betekenis hebben voor hun geestelijke vorming, dan men oppervlakkig zou menen. Kinderen, ook kleine kinderen, vragen over de problemen van het leven. Zij vragen over geboorte en dood, over leed en verdriet, dat zij anderen zien lijden. Zij vragen ook over wat zij in hun wereldje, in de omgang met andere kinderen, maar ook in de wereld van de volwassenen opmerken en niet thuis kunnen bren-

gen. Op die vragen, die soms zeer diepzinnig de grondslagen van het bestaan raken, soms ook slechts een eenvoudige informatie bedoelen, zullen de ouders antwoord moeten geven. In onze gemengde samenleving zou het niet juist zijn wanneer een kind geen antwoord zou krijgen op de vraag, wat bidden is, waarom mensen naar de kerk gaan, wat christelijk of katholiek is. Want in het antwoord op dergelijke vragen zit steeds een mogelijkheid om begrip te wekken voor de wijze waarop anderen leven en over het leven denken; maar ook de mogelijkheid om een levenshouding voor te bereiden, die het kind open doet staan voor het leven. Ook oudere, opgroeiende kinderen stellen hun vragen. Zij gaan zich meer bewust worden van de vele problemen, die in hun rijpend geestelijk leven om een oplossing vragen. Hier komen problemen over de waarheid van de vele overtuigingen, die zij ontmoeten, naar voren. Zij willen kennisnemen van de denkwereld van hen, die zich christen of humanist noemen. Vele van die opgroeiende jonge mensen worstelen om helderheid te verkrijgen, om meer inzicht te veroveren in de veelheid van religieuze en levensbeschouwelijke problemen, waarmee de mens zich steeds geconfronteerd ziet.

In tal van pedagogische situaties treden die vragen en die problemen naar voren. Soms is het gezin de plaats waar de vraag gesteld wordt en het antwoord het best gegeven kan worden. Soms zal het beter zijn, indien anderen dan de ouders de vragen kunnen opvangen. Uit deze korte motivering blijkt dat er een breed terrein van behoefte aan humanistische vorming is. Maar het zal nodig zijn goed te overwegen op welke wijzen de vragen beantwoord kunnen worden.

In de kring van de niet-kerkelijken is een duidelijke behoefte aan informatie over problemen van levensbeschouwelijke aard. Die informatie kan betrekking hebben op problemen van zedelijke, religieuze en antropologische aard. Maar ook verwacht men in niet-kerkelijke kring informatie over het denken en leven van anderen. Hoe, zo vraagt men, denken christenen en katholieken over de problemen, hoe verwerken zij die problemen in hun persoonlijke en maatschappelijke leven. Ook bij de opvoeding van hun kinderen vragen vele ouders om die informatie, zowel voor zichzelf als voor hun kinderen.

personalia

Prof. Dr. L. VAN GELDER. Geboren 23 maart 1913 te Amsterdam. Onderwijzer. Studeerde pedagogiek en psychologie aan de Rijksuniversiteit te Utrecht. Promoveerde in 1953 op het proefschrift „Ontsporing en Correctie”. een inleiding in de school-psychologie. Thans werkzaam als directeur van een instelling ter bevordering van de vernieuwing van het onderwijs. Kort geleden benoemd tot hoogleraar te Groningen.

Nu doen zich bij het geven van die informatie praktische en pedagogische problemen voor.

Wanneer wij in het gezin met onze kinderen spreken over belangrijke levensproblemen, is het ons niet alleen te doen om de kinderen meer te doen „weten”. Wij trachten hen daarbij steeds te helpen iets meer volwassen te worden. Maar dit volwassen zijn is meer dan „weten”, het is ook een zijn, een zich-gedragen, een levenshouding verwerven. Dit betekent dat de informatie tevens gericht moet zijn op de vorming van de jonge mensen. Naast en door de informatie heen, speelt daarom altijd de vraag, op welke wijze, door het aanbieden van kennis, de groei van de totale persoon bevorderd kan worden. Maar in meer praktische zin is het bieden van deze informatie aan vragenden in de buiten-kerkelijke kring een probleem. Tegenover een zeer brede kring van buitenkerkelijken, die betrokken willen worden in deze informatie, staat een betrekkelijk kleine kring van hen, die in humanistische zin antwoord zouden kunnen geven. Het kan daarom als een goede weg gezien worden, dat het humanistisch vormingsonderwijs in schoolverband de mogelijkheid opent om jongeren uit de niet-kerkelijke kring in deze informatie te betrekken. Dit vormingsonderwijs zal het mogelijk maken een concrete en hanteerbare vorm te bieden, waarin vele jongeren, die voorheen slechts op toevallige wijze of in het geheel geen mogelijkheden hadden hun problemen te bespreken, op een verantwoorde wijze en onder deskundige leiding te helpen bij hun geestelijke ontwikkeling.

Bij dit vormingsonderwijs zal de docent in de jonge mens niet een leerling, maar een gesprekspartner moeten zien. Hij zal er ernst mee moeten maken de jonge mens in zijn eigen problematiek te aanvaarden en te ontmoeten. Alleen wanneer wij in die zin de vorming van de jonge mens beogen, lijkt het ons verantwoord in het kader van de school deze vormingsarbeid te gaan ondernemen en kan ook het geven van informatie bijdragen tot die vorming.

Bij de bepaling van de inhoud van de humanistische vorming kunnen twee zeer verschillende uitgangspunten gekozen worden: het humanisme als filosofisch systeem en het humanisme als levenshouding. Als filosofisch systeem biedt het humanisme, zowel in historisch als in systematisch opzicht, een min of meer gesloten stelsel van gedachten over het bestaan van de mens, over zijn persoonlijke gedrag en over zijn relatie tot zijn medemens. Het humanisme kan in dit opzicht vergeleken worden met andere filosofische en godsdienstige systemen.

Maar het humanisme is niet alleen denksysteem, het is ook een levenshouding, een wijze van zich verhouden tot de wereld. In die zin is het humanisme een praktische levenshouding, waarbij de humanistische gedachten in de eigen persoon gestalte hebben gekregen. Daarmee wordt uiteraard niet bedoeld dat de persoon daarmee tot een ideale persoonlijkheid is geworden, maar wel dat hij tracht op concrete wijze leer en leven tot een eenheid in zijn persoon te integreren. Deze opvatting van het humanisme legt daarom meer het accent op het beleven van waarden in de menselijke situatie, dan op het formuleren van de grondslagen waarop deze waarden berusten.

In het vormingsonderwijs zullen beide aspecten een plaats moeten hebben. Kennisoverdracht alléén zou tot zeer schoolse situaties kunnen leiden, waarin de docent een louter theoretische benadering van de problemen voorop stelt. Maar wanneer wij echter het beleven als voorwaarde stellen voor een verantwoorde humanistische vorming, dan zal de benadering van de problemen niet primair theoretisch moeten zijn, maar gebaseerd op de levenssituatie van de jongere, die zich bewust wil maken van zijn positie in de wereld. Hieruit blijkt dat doelstelling en werkmethoden duidelijk op elkaar afgestemd moeten worden. In het humanistisch vormingsonderwijs moet de docent daarom pedagogische situaties scheppen, waarin de jonge mens, door het wederzijds contact tussen leeftijdsgenoten en door de relatie met de volwassenen, mogelijkheden verkrijgt op concrete wijze zich bewust

Landdag Socrates

Op 10 mei a.s. zal op deze landdag het onderwerp:

GEESTELIJKE VORMING EN GEESTELIJKE VERZORGING; HUN ONDERLINGE VERHOUDING

aan de orde worden gesteld.

Sprekers: Dr. L. v. Gelder, Badhoevedorp; P. A. Pols, Amersfoort.

Voorzitter: Dr. P. Thoenes, Leiden.

Plaats: Conferentie-oord „De Tempel” te Overschie.

Aanvang: 11.00 uur. Einde: 16.15 uur.

„De Tempel” is bereikbaar met bussen van de W.S.M. van de stations Delft en Rotterdam af.

Vertrek stations: 10.30 uur. Vertrek „De Tempel”: 16.30 uur.

Kosten f 3,50 per persoon. Donateurs en contribuanten „Socrates” f 1,25. Koffie en thee inbegrepen. Lunch f 3,25 (niet verplicht).

Aanmeldingsformulieren te verkrijgen bij het Secretariaat Humanistische Stichting „Socrates”, Oudegracht 152, Utrecht. Giro no. 58.22.92. Tel. 030—10163 en 29563.

te maken van de vragen van het menselijk bestaan. Door het scheppen van pedagogische situaties doet de volwassene een appèl op de jonge mens tot stellingname, tot plaatsbepaling.

In het voorgaande is steeds van de gedachte uitgegaan, dat alleen, wanneer wij in staat zijn het vormingsonderwijs door methode en inhoud, door aanbieder en verwerking, in direct verband met het doel van dit onderwijs te brengen, het waard is om gegeven te worden.

Als doel hebben we gesteld: een appèl doen op de jongeren om tot stellingname in het leven te komen. Daarvoor zullen wij bij de inrichting van dit onderwijs waarborgen moeten scheppen. Kunnen wij inderdaad op een zodanige wijze inspelen op de vragen van jongeren, dat het gesprek gericht wordt op de geestelijke zelfstandigheid van de jonge mensen? Kunnen wij ons beschermen tegen de gevaren van dogmatisch onderwijs en indoctrinatie? Kunnen wij docenten vinden, die bereid zijn ernstig met jonge mensen te spreken, zonder dat deze gesprekken ontvallen in vriendelijk, maar vaag gepraat? Zullen wij in staat zijn de docenten er van te doordringen dat in het vormingsonderwijs een pedagogische instelling vereist is, opdat de methode in overeenstemming is met het gestelde doel? Pas wanneer wij er zeker van kunnen zijn, dat wij naar beste kunnen en weten de pedagogische vorm van het vormingsonderwijs kunnen waarborgen, zal het verantwoord zijn, dit onderwijs te geven.

Samenvattend kunnen wij tenslotte zeggen: het humanistische vormingsonderwijs wil een antwoord geven op de vragen, die ouderen en jongeren stellen; dit vormingsonderwijs zien wij als een noodzakelijke bijdrage tot de geestelijke vorming tot zelfstandigheid van de jonge mens; het humanistisch vormingsonderwijs is in schoolverband mogelijk, mits methode en doel op elkaar afgestemd zijn; het is de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van ouders en docenten de waarborgen te scheppen, dat het humanistisch vormingsonderwijs gegeven wordt in een geest, die de groei tot geestelijke zelfstandigheid van de jonge mens kan versterken.

L. VAN GELDER

VAKANTIEPLANNEN

De B.W.C. (Buitenwerkcommissie) van het Humanistisch Verbond organiseert in 1964:

A. Voor kinderen van 10 t/m 12 jaar:

Van 18 tot en met 25 juli een week in de Korenbloem te Elspeet.

De leiding berust bij mej. M. M. Köne-mann.

De prijs bedraagt f 49,—. Daarin is f 2,— zakgeld begrepen.

Voor verdere bijzonderheden kunt u zich wenden tot het Centraal Bureau, Oudegracht 152, Utrecht.

B. Voor jongeren van 12 t/m 15 jaar:

3 tentenkampen

1e kamp van 20-30 juli

2e kamp van 31 juli-10 aug.

3e kamp van 10 aug.-20 aug.

De prijs voor deze tentenkampen (10 dagen) bedraagt f 56,—.

Het terrein is gelegen op één van de mooiste punten op Schouwen.

Uitsluitend voor deze kampen verkregen (romantisch, zonder moderne accommodatie).

Aanmelding bij mevrouw E. Plettenberg-Sweyd, Saffierstraat 76 I, Amsterdam-Z., telefoon 020-738369.

reeds zingt de nachtegaal...

Reeds zingt de nachtegaal in pruimeboom zijn lieflijk lied,
maar in de voorjaarsglans stuift slechts de sneeuw....

Begerig denkt mijn ziel aan lentebloesems,
als bloesem schijnt de sneeuw, die nog de twijgen dekt.

Hoe heerlijk is de lenteweide: op groene tak
rijgt dan de dauw een blinkend parelsnoer.

Als vogels zingen maakt de lente alles jong....
Slechts ik word ouder ieder jaar.

Men noemt de blaadren hartloos, toch tonen zij gevoel,
Zij wachten trouw op U, die zelden komt.

Als gij tot bloesem zegt: „Blijf, val niet van de boom!”
Waar bleef de schone vrucht zo zij dit deed?

Ach, 't aardse leven is gelijk een bloesem.

Wijl ik genoot van 't bloeien, ging bloesem zelf voorbij.

Onbekend Japans dichter 8ste eeuw.
(Uit H. van Praag „Spiegel der Chinese beschaving”.
Uitg. W. de Haan, Zeist).

ZANG

Hoewel ik zonder zelfverheffing mag zeggen, dat ik een redelijk opgewekte natuur heb en het leven zonniger bezie, dan het dikwijls verdient, behoort ik toch niet tot de gewoonte-zangers. Maar toch wist ook mij een enkele maal een lied naar de keel. Dat gebeurt dan bijvoorbeeld als zich een situatie voordoet, waarop een regel uit een lied van toepassing is.

Het is wel eens voorgekomen, dat des morgens de zon in onze slaapkamer scheen. Het ligt voor de hand, dat men dan de opmerking maakt: „Ei, zie de morgen krieken!” Soms is mijn vrouw dan al zo druk doende, dat zij geen antwoord geeft. Maar niet zelden ook vat zij onmiddellijk de draad op en jubelt „La la la! la la la!” Hierdoor aangemoedigd vervolg ik dan: „Hij stijgt op gouden wieken.” En samen zingen wij dan uit volle borst: „La la la, la la la.” Tot zover zijn mijn beweringen conform de waarneembare natuurverschijnselen, maar daarna volg ik de fantasie van een mij onbekende dichter, die zei: „Reeds is de bij t'ontwaren die vrij daarhenen vliegt, de vlinder die op d'aren in 't morgenrood zich wiegt.”

Aan het eind van de dag kan het zijn, dat wij beide voor het venster staan en zeggen: „'t Zonnetje gaat van ons scheiden, 't avondrood kleurt weer het veld”.

Soms is de aanleiding minder direct. Als ik wil gaan zeggen: „Ken jij eigenlijk...” dan wil het wel eens zijn, dat ik uitbarst in een manhaftig: „Kent gij het land, der zee ontruikt?” Dat vind ik een dermate zielverheffend gezang, dat ik dan altijd nog even doorga: „Door d'arbeid van een voorgeslacht / Dat nooit verwonnen heeft gebukt / Of 't hief zich op met groter kracht. Dat land (dat land) bekend aan 't ver- (aan 't ver-) ste strand / Is 't ons zo dierbaar Nederland (bis). De woorden tussen haakjes zingt mijn vrouw dan als tweede stem mee, want die kan zich dan ook niet meer inhouden.

Ik geef grif toe dat deze uitingen van levensvreugde bij een echtpaar op meer dan middelbare leeftijd op velen een eigenaardige indruk zullen maken en dat is dan jammer, want waarom zou iemand het zingen altijd aan radio en televisie overlaten?

Bovendien doen wij niet anders dan van ons gevraagd is. Want ik lees dat de samenstellers van de bundel „Kun je nog zingen, zing dan mee!” reeds in september 1908 opgemerkt hebben: „In den huiselijken kring, op gezellige samenkomsten, onder de wandeling zoekt men zoo vaak tevergeefs naar een algemeen bekend lied. Moge deze uitgave in zakformaat dat zoeken vergemakkelijken en er tevens toe bijdragen, dat ook de tweede en derde coupletten van de liederen gezongen worden.”

Dit laatste is vrij veel gevegd. Want zijn reeds de eerste coupletten meerhalen kodiger dan zij eigenlijk bedoeld waren, de tweede en derde coupletten maken het vaak

nog veel bonter. Ik citeer het tweede couplet van het Wiens Neerlands bloed: „Bescherm, o God! bewaak de grond / Waarop onz'adem gaat / De plek waar onze wieg op stond / Waar eens ons graf op staat. Wij smeken van Uw Vaderhand / Met diepgeroerde borst / Behoud voor 't lieve Vaderland / Voor Vaderland en Vorst. (bis)

Wat moeten wij denken van de diepgeroerde borst die het behoud van 't Vaderland voor 't Vaderland afsmeekt?

Aardig is, dat een latere dichter het lied omgewerkt, toen de vorst een vorstin werd. Terloops heeft hij het bovenaardse graf ook meteen weggewerkt en kwam tot het volgende: „Bescherm, o God! bewaak de grond / Waarop onz'adem gaat / De plek waar onze wieg op stond / Wellicht ons sterfjaar slaat. Wij smeken van Uw Vaderhand / Met blijde kinderzin / Behoud voor 't lieve Vaderland / voor land en Koningin bis.

De liederen in deze bundel gewagen herhaaldelijk van een krijgshaftige, om niet te zeggen krijgszuchtige, geest. Steeds wordt ons voorgehouden hoe alle man van Neerlands stam een stalen vuist en rappe hand hadden. „Komt ooit de vijand nake / Is 't Vaderland in nood / Dan staan wij pal en blijven het / Getrouw tot in de dood.” Dit laat ik nog gelden, want 't Is plicht dat iedre jongen. Maar om dan nog te zingen Hoezee! Hoezee!, is wat veel gevraagd.

Ook de zeevaart en dan in het bijzonder de zeilvaart, wordt in de liederen uitbundig geprezen. Wellicht kent gij „Een scheepje in de haven landt.” Daarin wordt het pasagieren in de bekende havenbuurten als volgt — met mate — aanbevolen:

„Een beetje pret na leed en last / Wie zou het u misgunnen! Maar niet de zeilen volgebrast! Toe, leg een reefje waar het past / Het zou eens stormen kunnen!”

Men kan zich afvragen hoe de achtergrond van deze vorm van middernachtzending op de lagere scholen is verklaard. Overigens waren de gages wel goed in de oude tijd, want menig flinke jonge kwant had zijn buidel vol tot aan de rand. Maar er staat niet bij hoe groot zijn buidel was.

Ik meld u nog een lied, dat in deze tijd, zwanger van agrarische problematiek, weerstanden zou kunnen oproepen:

„Te zwoegen en te streven / Met al de kracht des mans / Dat is het zout van het leven / Dat vlecht den boer een krans! Heil, die zijn brood mag eten / Door eerlijk zweet gewijd / En heeft slechts dank te weten / Aan God en eigen vlijt!”

En tenslotte: dat men weleer, evenals de Beatniks en angry young men thans, de de oerdriften van de mens niet uit de weg ging, leert ons het vers van dr. J. P. Heije, getiteld: Een middagslaapje. Het begint met: „Wie rusten wil in het groene woud / Wie rusten wil met lusten.”

Nou, dan weten wij het wel.

H. H.

lezingen voor de radio

zo. 26 april VARA 9.45 uur: W. Holtland: „Een pennestreek”.

zo. 3 mei VARA 9.45 uur: J. C. Brandt Corstius: nog niet bekend.